

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОТИДІЇ ТЕРОРИЗМУ

Конопельський В. Я.,
Загороднюк С. О.

Стаття присвячена дослідженню поняття «тероризм», опрацьовано статистичні дані щодо терористичної діяльності в Україні, зазначено фактори, що можуть сприяти появі підґрунтя для терористичної діяльності в країні, досліджено основні міжнародно-правові акти у сфері протидії тероризму, включаючи міжнародні конвенції.

Ключові слова: тероризм, протидія тероризму, терористична діяльність, конвенція.

Статья посвящена исследованию понятия «терроризм» обработаны статистические данные о террористической деятельности в Украине, указаны факторы, которые могут способствовать появлению террористической деятельности в стране, исследованы основные международно-правовые акты в сфере противодействия терроризма, включая международные конвенции.

Ключевые слова: терроризм, противодействие

терроризму, террористическая деятельность, конвенция.

The article investigates the notion of “terrorism”. Namely: the legal nature of terrorism origins, the historical aspect of the emergence of terrorism processed, statistics on terrorist activity in Ukraine. In the article noted factors that may contribute to ground for terrorist activities in the country. Identified the most salient factors that contribute the occurrence of external terrorist threats, the influence of scientific and technological progress in spreading opportunities acts of terrorism, the range of subjects of the crime; defined state threat of terrorism in other countries.

Studied the main international legal instruments on combating terrorism, including international conventions. Made posing the problem that the anti-terrorism legislation and ensure its effective application requiring a system of

---

---

continuous improvement; determine the consequences of acts of terrorism.

Dangerous to underestimate the threat of terrorism in Ukraine, particularly in the context of globalization and the possible export of terrorism in our country. Science is still suggest that criminalization of the various manifestations of terrorist orientation is unnecessary because existing criminal legal means to deal with this socially dangerous phenomenon is enough.

Keywords: *terrorism, counter-terrorism, terrorist activities, the Convention.*

Поняття «тероризм» вперше було внесено в політичний словник завдяки Едмонду Берку, який застосував цей термін, визначаючи французьку революцію як «епоху терору» [1], що зробило ідентичними такі поняття як «терор» та «тероризм».

Після Великої французької революції тероризм увійшов до європейських мов у значенні політичного терору як особливого способу обстоювання своїх політичних інтересів. Згідно з великим тлумачним словником сучасної української мови, «терор - 1. Найгостріша форма боротьби проти політичних і класових супротивників із застосуванням насильства аж до фізичного знищення. 2. Надмірна жорстокість стосовно до кого-небудь; залякування. Тероризм - здійснювання, застосування терору, діяльність і тактика терористів» [12, с. 1242]. Після Другої світової війни визначають різні форми тероризму: сепаратистсько-національний, латиноамериканський, міський, внутрішній, транснаціональний, міжнародний, ультраправий та ультралівий і ін. [13, с.882]. Наприкінці ХХ ст., з розвитком техніки, тероризм стає загрозою не окремим особистостям, як було раніш, але набуває значення глобальної проблеми, яка загрожує всьому людству.

Тероризм виникає, коли у суспільстві має місце криза, насамперед, у сфері ідеології і державного управління. У такому суспільстві з'являються різноманітні опозиційні групи - політичні, соціальні, національні, релігійні, для яких стають сумнівними законність та доцільність існування чинної влади. Якщо зазначені групи доходять висновку, що не можуть домогтися своїх цілей законним шляхом, вони можуть спробувати досягти бажаного результату за допомогою насильства, тобто тероризму.

Окремі питання кримінальної відповідальності за терористичну діяльність були досліджені в роботах вітчизняних та зарубіжних науковців, а саме: В. Ф. Антипенка, А. С. Беніцького, П. А. Воробєя, С. Б. Гавриша, В. О. Глушкова, В. П. Ємельянова, В. С. Зеленецького, О. Є. Користіна, В. В. Крутова, С. Я. Лихової, С. М. Монончука, Л. В. Новікової, Г. В. Овчинникової, В. І. Осадчого, А. В. Савченка, М. В. Семикіна, В. В. Устинова та інших.

У сучасний період, поряд з проблемами війни та миру, екології, загострилась проблема тероризму, що несе в собі всі ознаки небезпеки глобального значення та ускладнює соціально-економічний стан людства.

Не випадково у низці глобальних проблем, що несуть загрозу для всього людства, ООН виділяє дванадцять, і серед них – боротьбу зі злочинністю і тероризмом. Тому одним із зобов'язань, яке Україна взяла на себе, вступаючи до Ради Європи, є прийняття відповідних законів щодо протидії тероризму, у зв'язку з чим, останнім часом, у сфері протидії тероризму в Україні зроблено чимало для створення належної правової бази протидії тероризму.

Є небезпечним недооцінювати загрозу терористичної

діяльності для України, особливо в умовах глобалізації і можливого експорту терористичної діяльності в нашу державу. Хоча в науці й досі висловлюється думка, що криміналізація різних проявів терористичної спрямованості є зайвою, оскільки наявних кримінально-правових засобів для боротьби із зазначеним суспільно-небезпечним явищем цілком достатньо.

Слід зазначити, що в Україні є низка зовнішніх і внутрішніх факторів, що можуть сприяти появі підґрунтя для терористичної діяльності на теренах нашої держави. До найбільш характерних чинників, які сприяють виникненню зовнішніх терористичних загроз, експерти відносять наступні:

- геополітичне розташування України - територією держави пролягають маршрути міграції й товарообміну між Азією та Європою, що супроводжується можливістю нелегального перетинання кордону та контрабанди;
- перенесення на територію України етнічних та релігійних конфліктів з інших країн;
- поширення впливу закордонних ісламістських центрів на пострадянському просторі, у т. ч. в Україні, а також інспірування іноземними державами сепаратистських рухів серед представників національних меншин в Україні, створення еміграційного потенціалу;
- проведення активних контртерористичних заходів у суміжних державах, що провокує виникнення потоків біженців в Україну;
- участь України в антитерористичній коаліції та інших міжнародних антитерористичних заходах;
- загроза громадянам та об'єктам України з боку міжнародних терористичних, екстремістських організацій та кримінальних структур за кордоном [2, с. 92-93].

До внутрішніх чинників відносяться - нестабільність економічних, соціально-політичних, національно-етнічних, релігійних та деяких інших процесів, що відбуваються в Україні.

До окремих чинників та передумов, які посилюють загрозу виникнення терористичної діяльності можна віднести: наявність прихильників міжнародних терористичних організацій на території України; посилення фундаменталістського впливу в Україні; значне збільшення міграційних потоків із країн Близького та Середнього Сходу, наявність в Україні об'єктів підвищеної безпеки тощо [3, с. 46].

Крім того, науково-технічний прогрес розширює можливість вчинення терористичних актів як шляхом застосування нових засобів руйнування і знищення людей, так і шляхом збільшення кола предметів цього злочину.

Україна на своїх теренах має значну кількість об'єктів, що можуть стати об'єктом терористичних спрямувань - атомні, теплові та гідроелектростанції, великі хімічні виробництва, дамби, великі водоймища, нафто та газопроводи, бази і склади військової техніки тощо. Все це може стати цілями вчинення терористичних актів, що може спричинити надзвичайні ситуації, які мають небезпечні соціальні, екологічні, економічні наслідки для суспільства [4, с.122].

Наведений перелік внутрішніх чинників, які потребують особливої уваги щодо можливості здійснення терористичної діяльності не є вичерпним. Його можна продовжувати, але суть залишається незмінною - Україна знаходиться в зоні ризику виникнення терористичних проявів.

З 2001 по 2013 рік у першу п'ятірку країн, найбільш постраждалих від тероризму - з урахуванням кількості нападів, кількості загиблих та постраждалих та рівня матеріального збитку, входять Ірак, Пакистан, Афга-

ністан, Нігерія і Сирія. На частку цих держав припадає понад 80% терактів у світі. Слідом за ними йдуть Індія, Сомалі, Ємен і Філіппіни, а замикає десятку Таїланд. Росія зайняла в рейтингу 11 місце. Найбільша кількість терористичних атак в 2013 році відмічено в Іраку: 2492 нападів, при яких загинули 6362 чоловік, що являє собою збільшення на 164% з 2012 року.

Починаючи з 11 вересня 2001 року, кількість терористичних актів з кожним роком збільшувалась більш ніж у чотири рази і досягло свого піку в 2007 році, в розпал військового конфлікту в Іраку. Всупереч поширеній думці бідність не обов'язково є основною причиною тероризму, так як країни з низьким рівнем доходу менш схильні до тероризму, ніж країни з середнім рівнем доходу. На думку дослідників, більш істотний вплив мають такі чинники як політична нестабільність, ворожнеча між різними соціальними групами і масові порушення прав людини. Інша особливість полягає в тому, що в останні роки найбільш широке висвітлення часто отримує релігійний тероризм, в той час як існує значний рівень тероризму, ніяк не пов'язаного з релігійними групами.[5]

Що стосується України, статистика свідчить, що випадки терористичних актів, останнім часом, в Україні є непоодинокими. Так, у період з 2001 року по січень 2014 р. у провадженні слідчих підрозділів Служби Безпеки України перебувало 61 кримінальне провадження, яке порушено за різними частинами ст.ст. 258-258⁸ КК України. Якщо у 2001-2010 рр. кількість проваджень, порушених за рік, не перевищувала 4-5 (виключеннями є 2004 та 2005 рр., у яких кількість порушених кримінальних проваджень становила 8 та 7 відповідно), то у 2011, 2012 та 2013 рр. порушено 9, 19 та 16 кримінальних проваджень відповідно. Разом з тим, кількість кримінальних проваджень, направлених до суду з обвинувальним висновком становить 14, що складає 22,9% від загальної кількості. У провадженні слідчих підрозділів Служби Безпеки України залишаються 30 кримінальних проваджень (49,1%). Варто зазначити також, що за результатами вивчення слідчо-судової практики, близько 70% аналізованих злочинів вчинено організованою злочинною групою, що значно підвищує рівень небезпечності вказаних злочинів та ускладнює процес їх розслідування та розкриття.[6]

Про складність ситуації в Україні свідчать також факти викрадення, незаконного придбання та зберігання вогнепальної зброї, незаконного виготовлення вибухових речовин та вибухових пристроїв. Враховуючи підвищений рівень проявів та особливу суспільну небезпечність останніх, наукові розробки з цієї проблематики не втрачають своєї значимості та актуальності й сьогодні. Тероризм, як вид злочинності і соціальне явище, набуває нових масштабів та проявів. У зв'язку з цим, антитерористичне законодавство та забезпечення його ефективного застосування потребують системного безперервного удосконалення [7].

Протидія тероризму не може бути ефективною без якісного нормативно-правового забезпечення, особливо у кримінально-правовій галузі, оскільки в прийнятих останнім часом міжнародних конвенціях, присвячених проблемам боротьби з тероризмом, намітилась чітка тенденція до розширення сфери кримінально-правової заборони відносно будь-яких терористичних проявів і встановлення спеціальних складів злочинів в національному законодавстві. Антитерористичне законодавство України має бути досконалим і адекватним небезпеці, яку несе сучасний тероризм.

Антитерористичне законодавство України представлено рядом нормативних актів. Після ратифікації конвенції Ради Європи про запобігання тероризму від 16 травня 2005р., прийнято Закон України від 21 вересня 2006 р. № 170-V, яким було виключено частини четверту та п'яту ст.258 КК України та Кримінальний кодекс України був доповнений статтями 258¹-258⁴, що передбачають відповідальність за втягнення у вчинення терористичного акту (ст. 258¹ КК), публічні заклики до вчинення терористичного акту (ст. 258² КК), створення терористичної групи чи терористичної організації (ст. 258³ КК), сприяння вчиненню терористичного акту (ст. 258⁴ КК).[8]

Після цього, Законом України від 18 травня 2010 р. № 2258-VI було внесено такі зміни і доповнення: з диспозиції ст.258³ КК були вилучені ознаки матеріального сприяння створенню або діяльності терористичної групи чи терористичної організації, з диспозиції ст. 258⁴ КК – ознаки фінансування та матеріального забезпечення особи з метою вчинення терористичного акту і доповнено кодекс ст.258⁵ КК, яка встановила відповідальність за фінансування тероризму.[9]

05.06.2014 р. Верховна Рада своїм рішенням внесла зміни до закону «Про боротьбу з тероризмом» (№4985), згідно з яким антитерористичну операцію (АТО) визначили як комплекс скоординованих заходів, спрямованих на попередження, запобігання і припинення терористичної діяльності, звільнення заручників, забезпечення безпеки населення, знешкодження терористів, мінімізацію наслідків терористичної діяльності. [10].

Згідно Закону України «Про боротьбу з тероризмом» від 2003 року, тероризм - суспільно небезпечна діяльність, яка полягає в свідомому, цілеспрямованому застосуванні насильства шляхом захоплення заручників, підпалів, вбивств, тортур, залякування населення та органів влади або вчинення інших посягань на життя чи здоров'я ні в чому не винних людей або погрози вчинення злочинних дій з метою досягнення злочинних цілей;терористичний акт - злочинне діяння у формі застосування зброї, вчинення вибуху, підпалу або інших дій, відповідальність за які передбачена статтею 258 Кримінального кодексу України [11].

Останнім часом значно загострилась ситуація щодо використання терористичних методів як способу вирішення будь-яких питань політичного, економічного характеру, релігійних суперечок та інших негараздів та протистоянь.

Ця небезпечна форма агресії не минула й нашої держави. В Україні з'явилась пряма загроза перетворення терактів в системне явище. Від початку АТО, станом на 18 квітня 2015 р., засуджено 94 терористи. СБУ розслідувала 4187 кримінальних проваджень, повідомлено про підозру 1179 особам. До суду передано 329 обвинувальних актів, засуджено 94 особи, з них понад 10 осіб отримали терміни від 8 до 13 років позбавлення волі. За такою статистикою можна говорити, що йде успішна боротьба з терористичною діяльністю [14].

На тлі боротьби сучасної влади за державну стабільність в економіці, до її хронічного занепаду додалася ще й нестабільність національної безпеки. Прояви тероризму відчутно б'ють по міжнародному престижу нашої країни - масовий бешкет корупції, розквітаючий бандитизм.

Отже, тероризм - одне з найскладніших і найнебезпечніших явищ політичного життя як минулого, так і сьогодення. Нині він набирає надто загрозливого характеру і глобального масштабу. Результат є жахливим

- масова загибель людей, величезні матеріальні втрати, створення атмосфери жаху, взаємної недовіри, злоби і ненависті в суспільстві й державі.

Література:

1. Берк Э. Размышления о революции во Франции // Великая французская революция [Электронный ресурс] - М., 1999 - Режим доступа: <http://liberte.newmail.ru/Books/Burke1.html>
2. Леонов Б. Щодо оцінки терористичної загрози в Україні / Б. Леонов // Державна політика протидії тероризму: пріоритети та шляхи реалізації : збірник матеріалів «круглого столу». - К. : НІСД, 2011. - С. 92-93.
3. Державна політика у сфері запобігання тероризму: міжнародний досвід і його актуальність для України: Збірник матеріалів науково-практичної конференції (м. Київ, 31 жовтня 2008 року). - К.: Інтертехнологія, 2008. - С. 46.
4. Качинський А. Б. Екологічна безпека України: системний аналіз, перспективи покращення / А. Б. Качинський. - К. : НІСД, 2001. - 312 с.
5. Інститут економіки і мира: Рейтинг стран мира по уровню терроризма 2014 года (<http://gtmarket.ru/news/2014/11/19/6978>)
6. Види типових слідчих ситуацій початкового етапу розслідування терористичних актів, вчинених з використанням саморобного вибухового пристрою (за матеріалами СБ України) - Ленко М.О. [Електронний ресурс] <http://lcslaw.knu.ua/index.php/arkhiv-nomeriv/2-3-2013/item/116-vydy-typovykh-slidchyykh-sytuatsii-pochatkovoho-etapu-rozsliduvannia-terorystychnykh-aktiv-vchynenykh-z-vykorystanniam-samorobnoho-vybukhovoho-prystroiu-zamaterialamy-sb-ukrainy-lenko-m-o>
7. Дячкін О.П., Черномазова М.О. / Про деякі проблемні питання кримінально-правової характеристики злочинів терористичної спрямованості. // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ: Збірник наукових праць.- 2013.- №2(66).- С.362 - 363.
8. Закон України ВР № 170-V «Про внесення змін до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України щодо запобігання тероризму» від 21.09.2006

р. (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2006, N 45, ст.443) // zakon.rada.gov.ua/laws/show/170-16

9. Закон України від 18 травня 2010 р. №N 2258-VI «Про внесення змін до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» <http://www.mtu.gov.ua/uk/nac.zak/19550.html>

10. Верховная Рада своим решением внесла изменения в закон «О борьбе с терроризмом» (№4985). (05.06.2014):<http://www.unian.net/politics/925668-verhovnaya-rada-vnesla-izmeneniya-v-zakon-po-borbe-s-terrorizmom.html>

11. Закон України «Про боротьбу з тероризмом» {Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, N 25, ст.180} {Із змінами, внесеними згідно із Законами N 2600-IV / uazakon.ru/zakon/zakon-o-borbe-s-terrorizmom.html

12. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т.Бусел.-К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2002.- 1440 с.

13. Великий енциклопедичний юридичний словник / За заг. ред. акад. НАН України Ю.С.Шемшученка. К.: ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2007.- 992 с.

14. В СБУ заявили, що за час АТО вже засуджено 94 терористи // Українська правда, 18 квітня 2015 року <http://www.pravda.com.ua/news/2015/04/18/7065125/?attempt=1>

*Конопельський В. Я.,
доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри кримінального права
та кримінології, ОДУВС
Загороднюк С.О.,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права
та кримінології ОДУВС
Надійшла до редакції: 13.02.2017*